

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

24ste JAARGANG, NUMMER 10, OKTOBER 1988

daad en gedachte

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11
8232 BD Lelystad
Postgiro 30 76 95

DE KLOOF TUSSEN DE POOLSE ARBEIDERSKLASSE EN WALESA WORDT MEER EN MEER ZICHTBAAR

Op dinsdag 16 augustus j.l. brak in een kolenmijn bij Jastrzebie in Opper-Silezië in het zuidzesten van Polen een staking uit, die noch door het verboden vakverbond 'Solidariteit', noch door de officiële Poolse vakbeweging OPPZ werd uitgeroepen. De aktie breidde zich razendsnel naar vier andere Silezische mijnen uit. Vervolgens sloten zich daarbij ongeveer 1500 werfarbeiders en dokwerkers alsmede verscheidene buschuaffecteurs in de havenstad Szczecin aan. Het aantal stakers kwam daarmee op ruim tienduizend. Wat zij onder andere velangden – het is onduidelijk of het om hun voornaamste dan wel om hun op één na voornaamste eis ging – was, dat het illegale vakverbond weer legaal zou mogen en kunnen functioneren. Nog géén maand later was het – o ironie – uitgerekend Lech Walesa die als leider van het verboden vakverbond het zijne deed om aan de stakingen een eind te maken. In luttele weken, ja zelfs in luttele dagen tijds was de sinds jaar en dag bestaande kloof tussen hem en de Poolse arbeidersklasse groter dan ooit en duidelijk zichtbaar voor ieder die ogen had om te zien.

Aan geslaagde en soms minder geslaagde pogingen om een einde aan stakingen te maken heeft het deze Lech Walesa nooit ontbroken. Eind november 1980 werd hij per regeringshelikopter van Gdansk naar warschau gebracht opdat hij de stakers van de traktorenfabriek in de voorstad Ursus tot werkhervatting zou bewegen. In januari '81 keerde hij zich tegen de stakers in het distrikt Bielsko Biala. Hij noemde de als gevolg van hun ontstane aktie ontstane situatie „gevaarlijk”, wat ze inderdaad ook was.... voor de regering. Hij drong er vervolgens op aan, dat „regering en arbeiders dezelfde weg zouden volgen”. „Wij reiken”, sprak Walesa, „de regering de hand.” Dat de regering-Jaruzelski die uitgestoken hand tenslotte niet aanvaard heeft, zegt niets omtrent de werkelijke positie van het vakverbond 'Solidariteit'. Samenwerking met Walesa en diens medebestuurders had voor de generaal elke zin verloren toen in de herfst van '81 duidelijk werd, dat 'Solidariteit' geen enkele greep meer had op de Poolse arbeiders. Een kleine acht jaar later schijnen de dingen wat anders te liggen dan destijds. De naaste toekomst zal uitwijzen in hoeverre ook ditmaal, gelijk zo vaak, de schijn bedriegt.

Het sein voor de jongste stakingsgolf werd gegeven door de nachtploeg van de mijn 'Manifest Lipcowy'. De dagploegen volgden het voorbeeld van de nachtploeg en daarop werd tegen het middaguur de mijn bezet. Een uit 32 man bestaand stakingskomitee

legde vervolgens bij de directie twintig eisen op tafel. Behalve erkenning van de verboden vakbeweging verlangden de stakers dat de media bekendheid aan hun actie zouden geven, dat het aan vakbondsmilitanten gegeven ontslag ongedaan zou worden gemaakt, dat de lonen met vijftig procent zouden worden verhoogd en dat de werkomstandigheden zouden worden verbeterd. Om die loonsverhoging financieel mogelijk te maken diende, aldus de stakers, van het witteboordenpersoneel zo'n dertig procent te worden ontslagen. Wat deze laatste twee eisen betreft: de achtergrond ervan is natuurlijk de in Polen bestaande inflatie van maar liefst zestig procent. Ze werden uiteraard mede ingegeven door het feit, dat van de sinds lang beloofde bedrijfshervormingen nimmer iets terecht was gekomen. Zonder deze achtergrond zou van de gehele actie – ook al werd dan het accent gelegd op de erkenning van ‚Solidariteit‘ – wel geen sprake zijn geweest.

Nauwelijks 48 uur nadat de arbeid in de Silezische mijnen werd neergelegd verklaarde Lech Walesa, dat hij zich „achter de actie” plaatste. Minister Ireneusz Sekula van Arbeid mocht de kompels met ontslag dreigen, Walesa verklaarde publiekelijk dat „stakingen het enige middel” waren „om de regering tot hervormingen te bewegen”. Hij voegde eraan dat „Polen een ernstig konflikt tegemoet” ging. Datzelfde werd ook betoogd door een in Nederland wonende Pool, die nauwe betrekkingen onderhoudt met het vakverbond ‚Solidariteit‘. In een radio-uitzending vergeleek hij de door de stakingen geschapen situatie met die van augustus 1980. Weldra bewees de loop der gebeurtenissen, dat het optreden van ‚Solidariteit‘ in het algemeen en van Lech Walesa in het bijzonder bij uitstek geschikt was om die dreiging af te wenden.

Aanvankelijk leek het erop, dat Walesa niet tot degenen behoorde die bereid waren om het vuur te blussen en aanvankelijk leek het er ook op dat Jaruzelski en kornuiten in hem allerminst een blusser zagen. Maar dat is natuurlijk allesbehalve verwonderlijk. Walesa kon slechts dan de hoop koesteren het ‚bluswerk‘ met enige kans op succes te kunnen aanpakken, wanneer hij enig ‚gezag‘ genoot, anders gezegd: zolang een meerderheid van de Poolse arbeiders nog illusies koesterden omtrent hem en omtrent zijn vakverbond. Vandaar dat hij zich inspande de desbetreffende illusies nog eens extra te versterken. Wat Jaruzelski betreft, die kon natuurlijk niet aanstonds en niet zonder meer iemand als brandweerman verwelkomen, die hij zo'n zeven jaar lang en wel tegen beter weten in, voor pyromaan had uitgekreten. En daarbij moet hij zich er natuurlijk ook van bewust zijn geweest, dat zijn strikte weigering om het verboden vakverbond alsnog te erkennen, niet weinig zou bijdragen tot een versterking van de illusies die vele Poolse arbeiders – ondanks alles – nog steeds omtrent Walesa en de zijnen koesteren. En hoe sterker die illusies, des te groter Walesa's betekenis als mogelijke ‚blusser‘.

Op vrijdag 19 augustus waren er in Polen op z'n minst 13.000 stakers. Lech Walesa noemde hun strijd „rechtvaardig” en dreigde voor maandag 22 augustus met een staking in de gehele regio van Gdansk indien de regering de eisen van de stakers van de hand zou blijven wijzen. Op de bewuste maandag bleek, dat zijn gezag minder groot was dan ooit in het verleden, minder groot dan velen, hijzelf in de eerste plaats, hadden verwacht. Diegenen bleken het bij het rechte eind te hebben, die er herhaaldelijk op hadden gewezen, dat de laatste jaren ‚Solidariteit‘ veel aan autoriteit had ingeboet, onder meer doordat het er telkenmale blijk van had gegeven geen serieuze alternatieven voor het regeringsbeleid te kunnen aandragen en in feite inhoudelijk hetzelfde wilde als de regering. Van een algemene staking in de regio Gdansk kwam niets terecht. Niettemin, de 12.000 arbeiders van de Lenin-werf, waar Walesa zelf nog altijd werkzaam is en waar het vertrouwen van z'n kollega's kennelijk ongeschokt is, legden wel de arbeid neer. Maar op hetzelfde moment dat dit gebeurde verklaarde Walesa dat „stakingen niet het geijkte middel vormen om met de machthebbers in debat te treden”. Hij gaf bovendien toe, dat de regering volkomen gelijk had met te betogen, dat „arbeidsonrust de economie van het land

nog verder naar beneden haalt". Dergelijke uitlatingen maakten hem nu niet tot de woordvoerder bij uitstek van de strijdende arbeiders, wie tengevolge van schaarste en prijsstijgingen het water tot aan de lippen was gestegen.

Wie zorgvuldig op de woorden en daden van Walesa let kan alleen maar konkluderen, dat hij op een totaal andere lijn zit dan bijvoorbeeld de Silezische mijnwerkers, die spontaan in actie waren gekomen en in de loop van hun *z e l f s t a n d i g* optreden telkens andere en – naar de autoriteiten konstateerden – telkens radikalere eisen waren gaan stellen 1). Van steun aan *d i e* eisen vernam men van de kant van Walesa weinig of niets. Zijn rechtvaardiging van hun optreden sproot voort uit zijn erkenning dat de inflatie en het uitblijven van een verbetering van de arbeidsverhoudingen datgene wettigde wat zij ter leniging van hun directe nood verlangden. Voor het overige echter maakte hij van de erkenning van ‚Solidariteit‘ het punt dat alle mogelijke geschilpunten in de schaduw stelde. *S c h i j n b a a r* stelde hij zich aldus lijnrecht tegenover de regering op. Door zich tegelijkertijd kritisch over het stakingswapen uit te laten en door de nadelen van dat wapen voor de zwakke Poolse economie te schetsen, maakte hij het de regering duidelijk hoe dicht hij in feite bij haar stond.

Niet op de Lenin-werf, waar de arbeid op aandrang van Walesa was neergelegd, maar wel elders in het land waar de arbeiders praktisch op eigen initiatief in staking waren gegaan, zag men sinds het begin van de strijd soortgelijke tonelen als de arbeidersstrijd in Polen de afgelopen jaren al herhaaldelijk te zien heeft gegeven. De Zomo, de beruchte oproerpolitie, omsingelde van de eerste dag af de bezette mijnen, poogde – soms met weinig succes – de aanvoer van levensmiddelen voor de bezetters te verhinderen en ging ten slotte tot actie over, waarbij de stakers uit de door hen bezette mijnen werden verdreven. Bij een dergelijke actie van de politie tegen de bezetters van de remises van de stadsbussen in Szczecin werden honderd arbeiders gearresteerd en in overvalwagens weggevoerd zonder dat de herstellende van de ‚orde‘ er overigens in slaagden aan de bezetting van de twee grotere remises direkt een eind te maken. Dat een hernieuwde poging daartoe zou volgen leed geen twijfel. Minister Kiszczak van binnenlandse zaken zei in een televisietoespraak, dat de veiligheidstroepen een dergelijk bevel hadden gekregen en dat zonodig militairen zouden worden ingezet als tram- en busbestuurders. In bepaalde steden werd een nachtelijk uitgaansverbod van kracht. In dezelfde toespraak echter kondigde Kiszczak een verbetering van de voedselvoorziening aan en legde hij de nadruk op de bereidheid van de regering tot „een konstruktieve dialoog“.

Dialoog met wie? Ziedaar de vraag waarover alle betrokkenen in Polen zich zagen gesteld. Walesa, dat was in het verleden ondubbelzinnig gebleken, was stellig bereid als ‚blusser‘ van de sociale brand zijn diensten aan te bieden. Tot tweemaal toe verzocht hij de regering dringend om een gesprek. Maar de regering aarzelde om begrijpelijke redenen. Walesa immers, dat was hemzelf niet minder duidelijk dan de regering, zou zich eerst dan volledig aan dat ‚blussen‘ kunnen wijden, indien het hem mogelijk werd gemaakt zijn ‚bluswerk‘ als een persoonlijke overwinning en als een overwinning van ‚Solidariteit‘ op de regering voor te stellen. Erkenning van het verboden vakverbond zou de prijs kunnen zijn waarvoor dit vakverbond openlijk als verlengstuk van de regering en de Poolse heersende klasse op zou kunnen treden. Tegenover de bittere pil van de realiteit zou dan de schone schijn van de vakbondsmythe staan. Wat de regering in het algemeen en Jaruzelski in het bijzonder betreft: de door Walesa gevraagde prijs konden zij niet betalen zonder ernstig gezichtsverlies. De enig mogelijke uitweg uit deze patstelling was een praktische

1) In hoeverre de eisen van de stakers inhoudelijk veranderden, in welk opzicht nieuwe eisen verschilden van de oorspronkelijke, daarover hebben helaas noch de Poolse autoriteiten, noch de woordvoerders van ‚Solidariteit‘, noch de media voor zover wij weten nadere mededelingen verstrekt.

samenwerking waarbij door de respectievelijke partijen zuiver f o r m e e l aan de wederzijdse uitgangspunten werd vastgehouden.

Tot het bewandelen van een dergelijke weg werd de regering mede genoodzaakt doordat niet enkel Walesa en de overige leiders van 'Solidariteit' de akties van de arbeiders 'gerechtvaardigd' noemden, maar ook doordat de woordvoerders van de officiële Poolse vakbonden hetzelfde deden en daarbij niet schroomden ernstige kritiek aan het adres van de regering te spuien. Dat de officiële vakbeweging daarmee de desertie uit haar rijen poogde te voorkomen dan wel tot staan te brengen, dat zij als onpopulaire konkurrente van de illegale vakbeweging niet anders kon, spreekt uiteraard vanzelf. Maar even vanzelfsprekend is het, dat dientengevolge de regering-Jaruzelski onder druk kwam te staan en nog verder geïsoleerd raakte. Wat er gebeurde was dit, dat de regering overging tot een p r a k t i s c h e erkenning van 'Solidarnosc' zonder dat zij tot een f o r m e e l e erkenning overging en dat Walesa p r a k t i s c h met de regering ging samenwerken zonder dat hij f o r m e e l zijn eis tot erkenning van 'Solidariteit' liet vallen.

Toen generaal Jaruzelski, de opperbevelhebber van de Poolse strijdkrachten, in februari 1981 regeringsleider werd, verklaarde Lech Walesa: „Polen heeft behoefte aan een sterke regering, een regering die regeren kan en Jaruzelski kan dat, omdat hij een soldaat is, een generaal....”. Zeven en een half jaar later ontpopte de generaal zich als een strategisch talent, iets waaromtrent in het recente verleden wel eens twijfel had bestaan. Hij wist uit de impasse te komen zonder Walesa datgene te geven waarom deze vroeg en derhalve zonder gezichtsverlies. Wat hij Walesa schonk was niet meer dan de eer dat er met hem gepraat werd en dat hij mee mocht praten. Dat Walesa zich op grond daarvan bereid toonde de staking bij de Lenin-werf af te gelasten en ook aan de overige stakingen, voor zover hem dat mogelijk was, een einde te maken, kan niet uitsluitend verklaard worden uit de bovenmatige eerezucht en ijdelheid van Walesa. Wat stellig mede een rol heeft gespeeld is, dat aan een vakbeweging, gezien haar wezenlijke funktie in de samenleving, geen andere weg open staat.

Op hetzelfde moment dat Walesa opriep de door hem pal tevoren nog „rechtvaardig” genoemde stakingen en bedrijfsbezettingen te beëindigen, liet hij, zo kan men stellen, het masker vallen. Wie, ondanks Walesa's vroegere activiteiten als stakingsbreker, nog altijd de illusie mocht hebben gehad, dat hij de vertegenwoordiger bij uitstek van de Poolse arbeidersklasse was, moest – of hij wilde of niet – het tegendeel wel accepteren. Dat deden de Poolse arbeiders dan ook, maar ze deden het niet allemaal op dezelfde wijze. Velen hervatten het werk, maar verzuimden niet om uiting te geven aan hun woede en Walesa voor „een verrader” uit te maken. Anderen deden dat eveneens zonder echter tot werkhervatting over te gaan. Een aantal stakers zette nog korte tijd de strijd voort. Ze demonstreerden hun tegenstelling tot Walesa en tot 'Solidariteit' zodoende niet enkel met woorden, maar ook met daden.

Overigens is de beschuldiging van „verraad” niet op haar plaats. Walesa heeft nooit de Poolse arbeidersklasse vertegenwoordigd, 'Solidariteit' is nimmer een organisatie geweest die strijd tegen de in Polen bestaande maatschappelijke orde voerde. 'Solidariteit' streed voor de emancipatie van de arbeiders in de Poolse kapitalistische maatschappij. 'Solidariteit' wilde, net als iedere vakbeweging in het westen, garant staan voor de sociale vrede door een beheersing van de arbeidskracht. Toen in de herfst van 1981 bleek, dat dit niet lukte, koos Jaruzelski voor een beheersing van de arbeidskracht door middel van de staat van beleg. Die keuze maakte, dat de Poolse arbeiders omtrent 'Solidariteit' illusies bleven koesteren. De tijd was te kort geweest om het beeld van 'Solidariteit' in ernstige mate aan te tasten. Maar als de Poolse arbeiders thans Walesa van „verraad” beschuldigen, dan van een verraad van iets dat zij aan hem en aan 'Solidariteit' ten onrechte hebben toegeschreven. Walesa heeft thans niet anders gehandeld dan in het verleden, hij is konsekwent

voortgegaan op de weg die hij van het begin af aan bewandelde. Uiterst konsekvent noemde hij de arbeiders die — heel even maar — de strijd voortzetten en die hem graag nog langer hebben willen voortzetten, zijn „tegenstanders”. Dat betekent uiteraard, dat hij, Walesa, de tegenstander is van alle Poolse arbeiders die strijd willen voeren. „Ik heb”, verklaarde hij, „een einde gemaakt aan de stakingen en ik zal zo nodig ook andere stakingen beëindigen.” Dat windt er geen doekjes om. Hebben we teveel gezegd, toen wij zopas beweerden dat hij het masker heeft laten vallen?

Maar heeft dan Walesa, na enkele gesprekken met de regering, niet te kennen gegeven dat er nieuwe stakingsakties zullen komen als er geen erkenning van ‚Solidariteit’ komt? Inderdaad, hij deed dat vrijwel op hetzelfde tijdstip, dat de regeringswoordvoerder Urban een dergelijke erkenning uitsloot. Zijn deze feiten niet in strijd met al hetgeen wij hierboven hebben betoogd? Integendeel, ze vormen er de bevestiging van. De dreigende woorden van Walesa hebben geen andere betekenis dan dat ze zijn knieval voor de regering moeten maskeren. Ze fungeren als het bewijs, dat hij *f o r m e e l* aan de erkenning van het vakverbond vasthoudt. De verklaring van Urban dient er anderzijds toe om aan te tonen, dat de regering (wederom formeel) niet van haar standpunt is afgeweken.

Wat dit alles voor de naaste toekomst betekent valt moeilijk te zeggen, zeker op het moment dat deze regels worden geschreven en de in uitzicht gestelde ‚rondetafelgesprekken’ nog moeten beginnen en verder niets naders bekend is over hetgeen er is besproken tussen Walesa en de leiders van het officiële vakverbond OPZZ. Wie en wat Walesa is staat echter duidelijk vast. Het valt gemakkelijk te voorspellen, wat of hij zal doen wanneer de Poolse arbeiders zich opnieuw genoodzaakt voelen om strijd te voeren. Hij zal dan, als er wederom stakingen uitbreken, opnieuw pogen die te beëindigen. Of hem dat weer betrekkelijk goed gelukken zal is minder zeker.

(Afgesloten 17 september '88)

— o —

HANDHAVEN JUSTITIE EN POLITIE HET RECHT OF VERKRACHTEN ZIJ HET?

Op 15 augustus j.l. beval de president van de rechtbank in Alkmaar de Spaanse arbeiders die aan boord van het werkschip ‚Hermod’ in staking waren gegaan hun aktie te beëindigen. Dat geschiedde op vordering van het Leidse offshorebedrijf Heerema, waarbij de Spanjaarden in dienst waren. Tijdens het kort geding verlangde de president, dat de stakers, die op de zitting door een van hen — een zekere Suarez — en door hun advocaat mr. Bonsel, vertegenwoordigd waren, een onderhandelaar zouden aanwijzen. Vervolgens dienden beide partijen zo snel mogelijk onderhandelingen te beginnen. Daarop deelde de president mee, dat het verbod van de staking, zoals door de eisende partij was verlangd, inderdaad door hem werd opgelegd, maar dat het desbetreffende vonnis slechts gedurende dertig dagen van kwacht zou zijn en dat het daarbij de bedoeling was, dat partijen in de komende 21 dagen met elkaar tot overeenstemming zouden komen.

Heerema ging hiermee akkoord, Suarez gaf te kennen met het vonnis geen moeite te hebben. Een juridische medewerker van *De Volkskrant* heeft nadien uitgelegd, dat er in feite ten overstaan van de president een soort van overeenkomst werd gesloten. Om die te kunnen waarmaken moest Suarez uiteraard zijn kollega’s omtrent de gang van zaken in het Alkmaarse gerechtsgebouw informeren. Dan dienden die kollega’s te beraadslagen om vervolgens hun onderhandelaar aan te wijzen. Alleen zó, aldus de bedoelde juridische

medewerker, zoen zich aan de afspraak kunnen houden. Heerema heeft dit verhinderd door Suarez op alle mogelijke manieren en met allerlei smoezen en chicanes te beletten om aan boord van de ‚Hermod’ terug te keren.

Wat op het vonnis volgde was niet de beoogde onderhandeling doch een bliksemsnel ingrijpen van politie (ME) en justitie, een justitie die ervan op de hoogte was dat Heerema de terugkeer van Suarez onmogelijk had gemaakt. Aangezien dat zo was, kan het optreden van politie en justitie, aldus de Volkskrant-medewerker, alleen maar onrechtmatig worden genoemd. Het is om die reden, dat wij als opschrift boven deze beschouwing gekozen hebben voor de vraag of justitie en politie het recht nu handhaven dan wel het verkrachten.

De vraag is minder zinvol dan zij op het eerste gezicht wel lijkt. Het is duidelijk, dat de (onrechtmatige) uitvoering van de ontruiming van het schip, ten dienste was van de ondernemer tegen wie de aktie van de arbeiders was gericht. Wie ervan hoorde moest onwillekeurig denken aan een nog niet zo lang geleden tot de rechterlijke macht gericht verwijt. Het verwijt namelijk dat zij, wanneer van haar in kort geding over de rechtmatigheid van een staking een uitspraak werd verlangd, steevast een beslissing nam in het voordeel van het door de staking getroffen bedrijf of de door de staking in het nauw gedreven ondernemer. Maar wat men zich, om een antwoord te vinden op de door ons gestelde vraag, moet realiseren, is dit, dat ook bij strikte handhaving van het recht, zoals ongetwijfeld de schrijvende jurist gaarne zou hebben gezien, het gaat om een recht van de heersende klasse. Stakende arbeiders zijn niet slechts in het nadeel wanneer er sprake is van rechtsverkrachting, ze zijn niet minder in het nadeel wanneer het recht (van de heersende klasse) wordt gehandhaafd.

In het onderhavige geval zouden de stakers, tijdens de duur van de onderhandelingen, de arbeid hebben moeten hervatten. Dat wijkt niet af van wat gebruikelijk is bij andere vonnissen tegen stakers, van wie een rechtbankpresident meent dat ze onvoldoende gepoogd hebben overeenstemming te bereiken. Theoretisch — let wel: t h e o r e t s c h — is het zo dat veelal — let wel: veelal — een staking pas als geoorloofd wordt beschouwd (door de rechter wel te verstaan) indien er ‚genoegzaam’ gepoogd is overeenstemming te bereiken. Bij het vonnis van de Alkmaarse president zien wij een addertje onder het gras schuilen, dat onze schrijvende jurist blijkbaar niet heeft opgemerkt.

Betekenen de 21 dagen waarvan in het vonnis sprake is, dat een dergelijk termijn staat voor een periode van ‚genoegzaam pogen een oplossing te bereiken’? Zo ja, waarom is dan gedurende de negen daaropvolgende dagen het stakingsverbod nog van kracht? Waarom wordt hier niet de traditie gehandhaafd, dat na genoegzaam pogen voor een verbod tot staken geen grond meer aanwezig is? Wat betekenen die negen verbodsdagen anders dan dat, zelfs bij redelijk onderhandelen, de ondernemer toch het recht heeft de staking met geweld te doen breken? Betekent dit niet dat heel de periode van door de rechter bevolen onderhandeling niet meer is dan een doekje voor het bloeden?

De ontruiming is als onrechtmatig gekarakteriseerd omdat de ondernemer, de bereidwillige politie en de al even gretig op ontruiming vlassende ME, zich niet de tijd gunden om te wachten. Maar maakt dat voor de stakers veel verschil? Hoe men de uitspraak ook interpreteert — en zelfs als men het haastig ingrijpen, anders dan onze schrijvende jurist n i e t onrechtmatig zou vinden, voor de stakende arbeiders is zij, bij deze of gene uitleg, altijd bijzonder onrechtvaardig. Onrechtvaardigheid is echter niet steeds in strijd met het recht. De oude Romeinen plachten al te zeggen, dat het hoogste recht het hoogste onrecht wezen kon. Wij beweren naar analogie van deze woorden, dat in een klassenmaatschappij ieder recht de onderdrukte klasse onrecht doet aangezien het recht ter verzekering van haar onderdrukte positie is geschapen. Vandaar dat wij onze vraagstelling niet bijzonder zinvol hebben genoemd. Ze heeft betekenis voor haarkloevende juristen, niet

voor de arbeidende klasse. Als de zaak van de arbeiders aan de rechterlijke macht in de klassenmaatschappij wordt voorgelegd, dan kunnen de arbeiders op voorhand weten dat zij bijna altijd het loodje leggen of dat nu op een rechtmatige dan wel onrechtmatige manier geschiedt.

— o —

SCHEURING IN DE BRITSE VAKBEWEGING

We hebben er nog niet zo lang geleden al op gewezen, dat Japanse ondernemingen die dochterbedrijven in Groot-Brittannië stichten, erop staan dat slechts één vakbond al hun arbeiders vertegenwoordigt bij de onderhandelingen over lonen en arbeidsvoorwaarden en dat als gevolg daarvan een praktijk wordt ingevoerd, die volkomen afwijkt van wat er in Groot-Brittannië gebruikelijk is. Daar plachten tot dusver de bedrijfsleidingen te maken te hebben met vele, soms wel zeer vele vakbonden tegelijkertijd. Wat de Japanners en in navolging van hen ook andere buitenlandse investeerders wensten, was voorts meer dan eens (en hoe langer hoe vaker naar zich laat denken) dat die ene vakbond bovendien akkoord ging met een clause waarmee hij zich verplichtte geen stakingen uit te roepen.

Volgens de overkoepelende Britse vakbeweging TUC en het meerendeel van de ruim tachtig bij haar aangesloten bonden is een dergelijke gang van zaken volkomen in strijd met de beginselen van de vrije vakbeweging. Dat heeft niet verhinderd dat er een Britse vakbond is — die van de elektriciëns — die bereid is geweest een aantal overeenkomsten af te sluiten, waarin wordt vastgelegd dat deze organisatie de enige onderhandelingspartner in een bepaald bedrijf zal zijn. Het leidde, ruim een jaar geleden al, tot hoog opblaaiende ruzies en scherpe verwijten aan het adres van de 59-jarige Eric Hammond, die voorzitter van de bond van elektriciëns is. Op het begin september in de badplaats Bournemouth gehouden jaarlijkse kongres van de Britse vakbeweging werd de fel bekritiseerde bond voor de keus geplaatst van dergelijke praktijken af te zien dan wel uit de TUC te worden geroyeerd. Het leek de vakbondsbestuurders een hoogst ernstig dreigement, maar Eric Hammond bleek er totaal niet van onder de indruk. Hij gad de bestuurders van de traditionele bonden doodgemoedereerd te kennen, dat zijn bond — de EETPU — voortaan buiten het grote TUC-verband zou opereren. Hammond stak daarbij niet onder stoelen of banken, dat hij zijn wijze van functioneren vindt passen bij datgene wat hoe langer hoe meer het beleid van nieuwe en moderne ondernemingen in nieuwe produktietakken blijkt te worden. Die nieuwe produktietakken zijn de elektronica en de telecommunicatie.

De redenering van Hammond, wiens EETPU met zo'n 330.000 leden bepaald niet tot de kleine bonden hoort, schijnt hierop neer te komen, dat hij als pionier van de vakbeweging van morgen moet worden beschouwd. We hebben er al eerder van getuigd, dat naar onze mening die redenering niet als dwaas of fantastisch moet worden beschouwd. De scheuring die in Bournemouth binnen de Britse vakbeweging zich heeft voorgedaan zou best eens achteraf het begin van een nieuw tijdperk voor de Britse vakbeweging kunnen inluiden. Een tijdperk dat naar de vorm van het voorafgaande tijdperk verschilt, maar niet naar het wezen. Want de samenwerking tussen bond en ondernemer waarvoor de clause omtrent het uitroepen van stakingen typerend is, bestaat ook thans en bestond al lang. Wat Hammond doet komt erop neer, dat hij de schijn verwisselt voor de werkelijkheid. Het wil ons voorkomen, dat zoiets nooit tot een enkele bond beperkt kan blijven.

— o —

NOG ALTIJD IS HET ZO, DAT DE ARMEN IN HET KAPITALISME VOORTDUREND ARMER WORDEN

Meer dan eens hebben wij het kabinet-Lubbers gekarakteriseerd als een regering die — onder welk voorwendsel dan ook — de bezittenden bevoordeelde ten koste van de bezitlozen. Zij deed dit, zo betoogden wij telkens, op zodanige wijze, dat die categorieën in de samenleving die de minste mogelijkheid tot enig verweer bezaten het sterkst werden aangepakt, het meeste moesten 'inleveren', zoals dat met een volstrekt misleiden woord wordt genoemd.

Vanzelfsprekend werd daar nimmer bij gezegd, dat een verlaging van de levensstandaard van de onderste lagen in de samenleving de noodzakelijk voorwaarde was voor het scheppen van betere voorwaarden voor de accumulatie van het kapitaal. Er werd af en toe — en meer nog door het bedrijfsleven dan door de verantwoordelijke ministers — gewezen op 'de noodzaak tot het vergroten van de rentabiliteit en de investeringsmogelijkheden'. Maar er werd natuurlijk nooit openlijk toegegeven, dat van de geproduceerde hoeveelheid meerwaarde minder aan uitkeringstrekkers of sociale voorzieningen ten goede diende te komen teneinde meer over te houden voor bevruchting der kapitalen. In plaats daarvan werden alle kortingen en bezuinigingen voorgesteld als een 'algemeen belang', iets waardoor méér werkgelegenheid zou worden geschapen en het de nationale economie en derhalve ook iedere burger op de duur beter zou gaan.

Nu is het zo, dat de door het kabinet-Lubbers (I en II) getroffen maatregelen inderdaad een middel zijn gebleken tot overwinning van de crisis der kapitalistische economie met kapitalistische middelen. Het gaat anno 1988 inderdaad 'beter' met de economie, dat wil zeggen: de winsten stijgen weer in verhouding tot het geïnvesteerde kapitaal. Met het scheppen van werkgelegenheid of een verbetering van de positie van iedere burger heeft dat niets te maken.

Het laatste heeft inmiddels ook de regering moeten toegeven. De economie trekt aan, de werkloosheid blijft, daalt althans verre van noemenswaardig. In de troonrede die op 20 september j.l. werd voorgelezen wordt met voldoening opgemerkt dat het economisch beleid van het vorige en het huidige kabinet-Lubbers voor het ondernemersdom de beoogde resultaten heeft opgeleverd. Daarom, zo heeft de regering in de troonrede geschreven, zijn ook niet meer dezelfde offers vereist die enkele jaren geleden de regerende vertegenwoordigers van het ondernemersdom noodzakelijk schenen. Voor middengroepen en beter geschoolde werkenden zijn inkomensverbeteringen mogelijk geworden, aldus de regeringsverklaring. Voor de minima, aldus de regeringsverklaring, helaas niet. Maar, zo betoogt de regering, zo die minima er al niet op vooruit gaan, achteruit gaan zullen zij evenmin. Dat nu houden wij voor een volstrekt onjuiste voorstelling van zaken.

Als een gevolg van het financieel-economische beleid van de regering zullen diegenen hun materiële positie het meest verbeterd zien, wier materiële positie al gunstig bij die van de anderen afsteekt. Wie niet tot de minima behoort zal over wat meer koopkracht gaan beschikken; diegenen wier positie nog gunstiger afsteekt bij die van de minima, hun koopkracht zal nog sterker toenemen.

'Jawel', roept de regering, 'maar de minima gaan er in ieder geval niet langer op achteruit'. Of voor andere categorieën inderdaad sprake zal zijn van die verbetering die de regering in het uitzicht stelt, laten we hier in het midden. Waar we op willen wijzen is dit, dat als alle categorieën er op vooruit gaan, zoals de regering voorspelt, maar één categorie niet, deze er wel degelijk op *a c h t e r u i t* gaat. Als A — om de zaak met een simpel voorbeeld te verduidelijken — *f* 100,— verdient, B *f* 150,— en C *f* 200,— en tengevolge van het beleid verdient aanstonds A nog altijd *f* 100,—, B daarentegen *f* 175,— en C

f 250,-, dan is A (gelet op de totale inkomensverdeling) er niet alleen maar bekaaid afgekomen, zijn positie is slechter geworden ook. Zij is ook dán slechter geworden indien er geen sprake zou zijn van prijsstijgingen, hoge verzekeringspremies of vermindering van huursubsidies en dergelijke.

Ook bij een aantrekkende economie blijkt de in het kapitalisme heersende wet, dat de rijken rijker worden en de armen armer, nog steeds te gelden. Hoe armer des te meer in het ‚verdomhoekje‘. Immers ook zij die er eventueel i e t s op vooruit gaan, gaan er op achteruit in vergelijking met hen die er m e e r d a n z i j op vooruit gaan. De echte minima zijn nog steeds degenen die het meeste geslachtofferd worden. De vraag ten behoeve van wie of wat is niet moeilijk te beantwoorden.

— o —

NAAR EEN KOMPROMIS MET „SOLIDARNOSC“? DAAR GAAT HET WEL OP LIJKEN

Elders in dit nummer van ‚Daad en Gedachte‘ staat een kommentaar op de jongste gebeurtenissen in Polen afgedrukt. Daarin wordt uiteengezet hoe enerzijds het tot dusver nog altijd verboden vakverbond ‚Solidariteit‘ (en meer in het bijzonder Lech Walesa) bereid is tot samenwerking met de autoriteiten. Er wordt tevens beschreven hoe anderzijds de autoriteiten zich bereid hebben getoond met Walesa samen te werken. Dat alles terwijl beide partijen f o r m e e l nadrukkelijk vasthouden aan hun vroegere standpunten. De regering blijft te pas en te onpas verzekeren, dat er van een officiële ‚erkenning‘ van ‚Solidariteit‘ geen sprake kan zijn; ‚Solidariteit‘ werkt praktisch met de regering samen en Walesa maakt op haar ‚verzoek‘ een einde aan links en rechts uitgebroken stakingen, maar blijft daarbij op formele ‚erkenning‘ van ‚Solidariteit‘ aandringen. Hij wekt daarbij de schijn, dat zo’n formele erkenning de voorwaarde voor de samenwerking met de regering vormt. Iets, wat kennelijk geenszins het geval is.

Het kommentaar waarnaar wij hier verwijzen werd op 17 september afgesloten. Sindsdien hebben zich in Polen enkele ontwikkelingen voorgedaan, die duidelijk laten zien welke kant het daar met de betrekkingen tussen ‚Solidariteit‘ en de autoriteiten uitgaat. Vijf dagen na het agsluiten van onze desbetreffende beschouwingen namelijk hebben de Poolse kranten een verklaring van het Politbureau van de Poolse Partij gepubliceerd. In die verklaring wordt met tevredenheid gewag gemaakt van het verloop van de besprekingen die aan de gang zijn tussen de autoriteiten en vertegenwoordigers van het nog steeds verbonden vakverbond. Tevens wordt in de bedoelde verklaring de mogelijkheid aangekondigd van een herziening van de in de herfst van 1982 van kracht geworden vakbondswet.

Wat die wijziging precies zal zijn, wordt niet nader aangeduid. Stanislaw Ciosek, een hoge partijfunktionaris, heeft na het verschijnen van de verklaring van het Politbureau te kennen gegeven, dat „het naïef en anachronistisch zou zijn om te denken dat ‚Solidariteit‘ weer net zo’n beweging zou kunnen worden als vóór de afkondiging van de staat van beleg“ in december 1981. In deze woorden kunnen wij niets anders zien, dan een bevestiging van onze zienswijze, dat de autoriteiten — willen zij onduldbaar gezichtsverlies voorkomen — krampachtig aan hun formeel standpunt moesten vasthouden. Als dat zo is, wat kan de aangekondigde wijziging van de vakbondswet dan anders inhouden dan een soort van kompromis, dat met veel omhaal van woorden en dubbelzinnigheden de

praktische samenwerking tussen overheid en ‚Solidariteit’ moet verbergen achter de schijn van een formele tegenstelling?

Het is onze overtuiging dat ‚Solidariteit’ — vroeg of laat, al dan niet na veel tegenspartelen — een dergelijk kompromis zal aanvaarden. Waarschijnlijk zal dan de betekenis van zulk een kompromis door de autoriteiten en door Walesa c.s. op verschillende wijzen worden uitgelegd. Maar in beide gevallen zal bij die ‚uitleg’ wel een schone schijn worden gewekt (of opgepoetst). Walesa zal moeilijk anders kunnen dan wat voor kompromis dan ook als een zege van ‚Solidariteit’ of een stap op weg naar zulk een zege voor te stellen. Daartegenover zullen Jaruzelski c.s. niets achterwege laten om te beklemtonen dat hun standpunt inzake ‚Solidariteit’ in geen enkel opzicht is gewijzigd. Men zal de Poolse moeilijkheden trachten op te lossen met een Poolse maskerade. Uiteraard wordt die opgevoerd voor de Poolse arbeiders. Op den duur zal dat natuurlijk onmogelijk succes kunnen hebben. Of dat tijdelijk wél het geval zal zijn hangt van de maatschappelijke verhoudingen af.

In een poging die verhoudingen enigszins te beïnvloeden heeft het Poolse parlement op 19 september de regering-Messner naar huis gezonden. Die regering werd tot zondebok gemaakt en verantwoordelijk gesteld voor het uitblijven van, respectievelijk de mislukking van de aangekondigde hervormingen. De val van het kabinet was een soort van offer aan diegenen die in de voorafgaande weken in staking waren gegaan. Men kan het ook aldus omschrijven, dat er voor de maskerade rond het op handen zijnde kompromis een nieuw decor moest worden gebouwd. Voor de oude coulissen zou de nieuwe komedie weinig kans op succes hebben. Hoe groot haar (tijdelijke) kansen nu zijn moet worden afgewacht. Dat de klassenstrijd in Polen weer zal oplaaien — en mogelijk feller dan ooit — daaraan hoeft niet te worden getwijfeld. Hoe nauwer de werkelijke samenwerking tussen ‚Solidariteit’ en overheid in de praktijk zal blijken te zijn, des te eerder zal dit gebeuren.

(Afgesloten op 23 september)

— o —

EEN KORTE TOELICHTING BIJ DE VERBETERDE STELLINGEN VAN „DAAD EN GEDACHTE”

Ongeveer een jaar geleden hebben wij opnieuw de stellingen afgedrukt, die ooit — vele jaren daarvoor — werden geformuleerd om kort en bondig het karakter en de betekenis van onze groep te omschrijven en daarmee tevens haar positie in de samenleving te schetsen. Er waren diverse redenen om daarover nog eens duidelijkheid te verschaffen. Sindsdien zijn deze stellingen onderwerp van discussie geweest in eigen kring. Bij die gedachtenwisseling bleek, dat naar algemeen gevoelen de stellingen nog altijd een goede weergave vormden van datgene wat het wezenlijke kenmerk van onze groep vormt, maar dat op de zozeer beoogde duidelijkheid wel het een en ander viel af te dingen. Dat heeft er toe geleid, dat wij — in het belang van die duidelijkheid en om onze bedoelingen zo goed mogelijk te laten overkomen — de tekst van onze stellingen hier en daar hebben gewijzigd.

Om principiële of wezenlijke veranderingen ging het hierbij niet. Wel om een (soms) andere woordkeus, om een bekorting van wat al te lang uitgevallen zinnen of om toevoegingen die een helderder licht zouden kunnen verschaffen. Tot wat in onze ogen verbeteringen waren heeft ook de splitsing van één der stellingen in twee ‚nieuwe’ een en ander bijgedragen. Hierna treft men de niet wezenlijk gewijzigde maar wel *verbeterde* stellingen nogmaals aan.

— o —

STELLINGEN VAN „DAAD EN GEDACHTE”

1. „Daad en Gedachte” is een groepering van mensen, die uit sociale bewogenheid zich bezig houdt met de problemen der menselijke samenleving, in het bijzonder die met betrekking tot de klassenstrijd. Het lezen over, bestuderen en bediskussiëren van die problemen ziet zij als haar voornaamste taak.
2. De vruchten hiervan worden neergelegd in het orgaan „Daad en Gedachte” en andere geschriften en zo onder een grotere kring van mensen gebracht. „Daad en Gedachte” is zich er echter wel van bewust, dat de arbeiders in het algemeen zich niet interesseren voor een theoretische probleemstelling en daarom zullen haar geschriften alleen van betekenis zijn voor die (weinige) arbeiders, die zich ook willen verdiepen in de problemen der menselijke samenleving.
3. De prikkel tot sociale activiteit komt enerzijds voort uit *zelf ondervonden* nood, onrecht, onderdrukking en begeerte, anderzijds uit nood, onrecht en onderdrukking *waargenomen bij anderen*. De activiteit, voortkomende uit ondervonden nood, onrecht onderdrukking en begeerte, dus de activiteit van de arbeidersklasse, is *klasse-activiteit*. De activiteit, voortkomende uit waargenomen nood, onrecht en onderdrukking, dus de activiteiten van groepen en partijen, is *groeps-activiteit*.
4. De klasse-activiteit is, gezien vanuit het bewustzijn der arbeiders, niets meer dan activiteit voor betere levensvoorwaarden. Wezenlijk is zij een strijd die slechts kan eindigen met de opheffing van de loonarbeid.
5. De arbeidersklasse als geheel is tot niets anders in staat dan tot strijd voor haar belangen; dat wil zeggen, dat zij strijdt voor doeleinden waarvoor zij zich direct geplaatst ziet.
6. Deze beperking vormt juist haar kracht. Zij behoedt haar er voor haar energie te verspillen aan in het verschiets gelegen doeleinden, die voor het moment althans onwettelijk zijn en geen verband houden met haar toestand en bewustzijn van het ogenblik. Zij behoedt haar er tevens voor haar energie te verspillen aan doeleinden die de hare niet zijn.
7. Het feit dat de arbeiders alleen strijden voor directe belangen, deed bij groepsactivisten de mening postvatten, dat voor de omvorming der samenleving een partij onontbeerlijk was. Deze zou dan de geesten voor die omvorming klaar moeten maken. Met andere woorden: de arbeiders zou een ‚socialistisch bewustzijn’ moeten worden bijgebracht.
8. Daarbij werd niet in aanmerking genomen, dat de strijd der arbeiders niet zonder ontwikkeling is. Wat in de aanvang een *knagen* aan de meerwaarde is, wordt tenslotte bij verbreding en verdieping van de strijd *een worsteling om het maatschappelijk produkt*.

9. „Daad en Gedachte” is geen groep, die de zelfstandige strijd der arbeiders p r o - p a g e e r t , zij is echter evenmin een groep die de zelfstandige arbeidersstrijd p r a k t i s c h voert. Zij meent, dat die zelfstandige strijd van de arbeiders niet door propaganda, maar door de maatschappelijke verhoudingen ontstaat; zij meent ook dat deze zelfstandige strijd slechts kan worden gevoerd door organisaties, die in de strijd zelf geschapen worden.
10. In die zelfstandige strijd is „Daad en Gedachte” organisatorisch van een te verwaarlozen betekenis. Haar praktische stellingname komt voort uit theoretische overwegingen.
11. „Daad en Gedachte” voert de geestelijke strijd die elke maatschappelijke strijd vergezelt. In die zin is zij de geestelijke uitdrukking van het bewustzijn der arbeiders, dat tot uitdrukking komt in het zelfstandig voeren van de klassenstrijd. Dit bewustzijn komt voort uit de plaats van de arbeiders in het produktieproces in verbinding met de maatschappelijke verhoudingen. Het kan door geen buiten de beweging der arbeiders staande groepering worden verwekt noch versterkt.
12. Tussen „Daad en Gedachte” bestaat een onlosmakelijk verband in die zin, dat de opvattingen van „Daad en Gedachte” door het zelfstandig optreden van de arbeiders worden bepaald. Maar dat wil niet zeggen, dat „Daad en Gedachte” identiek is met de arbeidersklasse of zelfs maar met een klein deel dier klasse. Slechts *die* organisaties, die door strijdende arbeiders zélf *in het bedrijf* worden geschapen, zoals bijvoorbeeld stakingskomitees of arbeidersraden, kunnen als een deel van de arbeidersklasse worden beschouwd.
13. „Daad en Gedachte” kan zich met de zelfstandige strijd van de arbeiders hoogstens solidair verklaren. Deze solidariteit legt haar de verplichting op zelfstandig strijdende arbeiders te steunen waar en voor zover dat mogelijk is. Die steun zal niet alleen van financiële aard zijn. Ook zal „Daad en Gedachte” te allen tijde bereid moeten zijn haar apparatuur alsmede haar technische vaardigheden ter beschikking te stellen aan zelfstandig strijdende arbeiders voor het vervaardigen van publikaties en dat wel zonder ook maar de minste invloed uit te oefenen op de inhoud der te vervaardigen geschriften.
14. Zou „Daad en Gedachte” een belangrijke rol gaan spelen in de bewegingen der arbeiders, dan zou daarmee de zelfstandigheid en onafhankelijkheid dier bewegingen worden opgeheven. „Daad en Gedachte” streeft er dus niet naar een massa-organisatie te worden. Voor ‚volgelingen’ is bij „Daad en Gedachte” daarom geen plaats, doch alleen voor mensen, die in de groep de problemen der menselijke samenleving, in het bijzonder die met betrekking tot de klassenstrijd, willen bespreken en bespreken.